ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО

Кафедра спортивного туризму

Тимошенко Л. О., Лабарткава К. В.

ЛЕКЦІЯ № 7

„Організація і проведення туристських походів”

з навчальної дисципліни
«Підвищення туристично-спортивної майстерності»
(ПТСМ)
для студентів 2 курсу
спеціальності 242 „Туризм”

Львів 2020

ПЛАН

1. Види і структура самодіяльного туризму.
2. Визначення категорії складності подорожі.
3. Добір туристської групи.
4. Вибір і опрацювання маршруту.
5. Забезпечення безпеки при проведені туристських походів та подорожей.

1. Види і структура самодіяльного туризму

За формами і характером організації туризм поділяють на плановий і самодіяльний.

Плановий туризм – це походи, подорожі, екскурсії за путівками, які проводяться туристськими організаціями. Їх здійснюють за розробленими, вивченими, описаними, а іноді й промаркованими маршрутами під керівництвом інструкторів, які мають достатній досвід і добре обізнані з місцевістю. Весь маршрут, як правило, проходить через туристські бази або притулки, де учасників походу забезпечують ночівлею, харчуванням, послугами екскурсоводів і провідників, культурним і медичним обслуговуванням, на окремих ділянках шляху – транспортом тощо. Багато туристів-початківців здійснюють свої перші далекі подорожі саме за такими маршрутами, які пролягають через наймальовничіші куточки природи, пам'ятки старовини, найбільші будови, цікаві архітектурні, літературно-меморіальні й історичні пам'ятки і місця, пов'язані з бойовими традиціями.

Самодіяльний туризм – це походи і подорожі, що проводяться з метою активного відпочинку й оздоровлення населення.

Самодіяльні туристські походи та подорожі організовують і проводять комітети з фізичній культури та спорту, ради фізкультурно-спортивних товариств, туристські та спортивні клуби, колективи фізкультурних організацій та установ. Навчальних закладів, оздоровчі туристсько-спортивні табори, туристські бази, туристські комплекси, дитячі екскурсійно-туристські станції, школи, окремі групи туристів.

Проведення й організація будь-яких самодіяльних пішохідних і лижних походів й подорожей мають відповідати вимогам “Правил організації й проведення самодіяльних туристських походів та подорожей на території України”. Контроль за додержанням цих правил покладено на туристські маршрутно-кваліфікаційні комісії (МКК), контрольно-рятувальні служби (КРС), контрольно-рятувальні загони (КРЗ) і контрольно-рятувальні пункти (КРП).

Організація і проведення туристських походів й подорожей з учнями загальноосвітніх шкіл та інших дитячих закладів регламентується

“Інструкцією по організації і проведенню туристських походів, подорожей і екскурсій з учнями загальноосвітніх шкіл”.

Самодіяльні туристи самі добирають склад групи, вибирають і розробляють маршрут, забезпечують себе відповідним спорядженням і необхідними продуктами харчування, а на маршруті – організовують екскурсії, переходи й ночівлі.

Самодіяльні туристські походи і подорожі підрозділяються на походи вихідного дня, багатоденні некатегорійні й за маршрутами I, II, III, IV, V категорій складності.

Походи вихідного дня – найбільш популярні й масові мандрівки. Здійснюються вони здебільшого у вихідні дні і є початковою школою туриста, їх проводять з метою активного відпочинку, вивчення рідного краю, ознайомлення з природою, пам'ятними місцями та життям свого району, залучення до туризму найбільшої верстви населення.

Походи вихідного дня є одним із засобів тренування, підготовки до майбутніх далеких подорожей і туристських змагань. У цих походах турист-початківець одержує перші знання про похідне життя, удосконалює технічні туристські навички, підвищує свою загальну та спеціальну фізичну підготовку, вчиться долати складні ділянки маршруту, виробляє певний туристський крок і сталий темп руху. Ночівлі в польових умовах у наметах і біля вогнища сприяють вихованню навичків бівуачного життя й загартовуванню організму.

У пішохідних і лижних походах вихідного дня можуть брати участь всі бажаючі. Навіть деякі відхилення в стані здоров'я не можуть стати на заваді.

Багатоденні некатегорійні туристські походи – це мандрівки за відповідними маршрутами з метою фізичного вдосконалення, пізнання рідного краю тощо.

Туристські подорожі за маршрутами I, II, III, IV, V категорій складності – це тривалі мандрівки, що проводяться, як правило, в період відпусток і канікул. Вони здебільшого пов'язані з від'їздом на тривалий час в інші географічні райони країни з метою активного відпочинку, фізичного вдосконалення, оздоровлення, ознайомлення з життям, традиціями та культурою даного регіону, відвідання різних туристсько-екскурсійних об'єктів, історичних та архітектурних пам'ятників, музеїв тощо. Такі мандрівки вимагають ретельної попередньої загальної фізичної та спеціальної підготовки. Обираючи район подорожі, враховують бажання більшості членів колективу чи групи, їхню загальну фізичну підготовленість, досвід участі в походах і подорожах.

Залежно від підготовленості членів групи можуть бути організовані пішохідні й лижні подорожі від I до V категорій складності. Чим вища категорія складності, тим ретельніше слід готуватися до подорожі. Бажано,

щоб усі члени групи мали однакову кваліфікацію, фізичну і технічну підготовку, адже від цього залежить темп і ритм руху, успішне й безаварійне проходження складних ділянок маршруту.

Туристська експедиція – це спеціально підготовлені похід або подорож, у ході яких за завданням туристських організацій виконується певна робота, спрямована на подальший розвиток самодіяльного туризму в країні, підвищення його оздоровчого, пізнавального значення тощо. Як правило, експедиції організовуються в маловивчені райони (куди є потяг туристських груп) з метою вивчення і опису цих районів, розробки рекомендацій щодо правильного вибору маршрутів і організації заходів безпеки.

Молодь, туристи-початківці, які тільки починають займатися пішохідним або лижним туризмом, свій перший похідний досвід набувають у туристських прогулянках, навчально-тренувальних походах по рідному краю. Працююча молодь, учні загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних училищ, студенти вищих і середніх навчальних закладів беруть участь у краєзнавчо-туристських і пошукових експедиціях, походах по місцях бойової слави.

Краєзнавчі й пошукові експедиції – це тривалі мандрівки пошукового характеру, що включають елементи краєзнавства. Вони проводяться з метою виховання молоді, дослідження і вивчення об'єктів (археологічних, геологічних, географічних, історичних, меморіальних тощо).

Екскурсія – це туристська мандрівка, яку здійснюють з метою відвідування якої-небудь місцевості, пам'яток історії, культури, природи, об'єктів народного господарства, використовуючи різні види пересування й транспорту. Основним завданням екскурсії, як правило, є пізнання нового, а також закріплення теоретичних знань.

Туристська прогулянка – це легке, уповільнене, приємне недовготривале ходіння (пішки чи на лижах) або короткочасна заміська поїздка з метою активного відпочинку. Вона відбувається в прогулянковому темпі зранку, в обідню перерву, ввечері а також у вихідні дні. Систематичні прогулянки пішки і на лижах позитивно впливають на нервову систему людини, сприяють відновленню сил, загартуванню організму, виробленню м'якого, сталого туристського кроку.

2. Визначення категорії складності подорожі.

У пішохідному і лижному туризмі всі маршрути поділяють на п'ять категорій: I – найлегша, V – найскладніша. Складність самодіяльних туристських подорожей визначається туристською маршрутно-кваліфікаційною комісією у відповідності з діючими “Переліком

класифікованих туристських маршрутів” і “Переліком класифікованих перевалів”.

При визначенні категорії складності того або іншого маршруту за основу беруть три показники: складність, тривалість (в днях) і мінімальна довжина (в кілометрах).

Складність маршруту визначають за кількістю, якістю й різноманітністю перешкод.

Кількісна оцінка складності перешкод дається за сумарним часом, що його витрачають на подолання перешкод, включаючи всі види необхідної діяльності, крім табірних робіт. *Наприклад,* для пішохідних маршрутів V категорії складності пропонується така кількість перешкод, щоб їх можна було подолати за 10-12 днів при максимальному навантаженні; у маршрутах IV категорії – 7-8 днів; III категорії – 4-5 днів і т. д. (при загальній тривалості відповідно до вимог).

Якісну оцінку перешкод визначають за рівнем кваліфікації й технічної майстерності, що його вимагає проходження цієї перешкоди з належною гарантією безпеки, а також за тим, наскільки серйозними можуть бути наслідки аварії. Маршрутам кожної категорії складності відповідає свій якісний рівень типових для них перешкод. Маршрути вищої категорії складності містять складніші перешкоди, ніж маршрути попередньої категорії. При цьому перешкоди вимагають, як правило, колективних зусиль для їхнього подолання (організація переправ, забезпечення страховки тощо). При оцінці маршрутів насамперед враховують такі перешкоди, які дають туристам технічний досвід, необхідний для гарантування безпеки в наступних подорожах.

Крім природних перешкод при визначенні категорії складності подорожі враховують господарську й транспортну освоєність району, труднощі орієнтування, висоту місцевості географічного району над рівнем моря, новизну маршруту тощо.

Норматив тривалості визначають за мінімальним часом (у днях), що необхідний для проходження маршруту підготовленою групою при звичайній інтенсивності праці під час подорожі.

Під показником довжини маршруту розуміють найменшу допустиму довжину залікового маршруту даної категорії. Вона може бути зменшена лише у виняткових випадках (при більшій технічній складності), але не більше ніж на 25% порівняно з існуючими вимогами.

При визначенні категорії складності маршруту враховують тільки природний шлях, що проходить через, характерні вузлові пункти, з урахуванням можливості досягнення цікавих туристичних об'єктів радіальними виходами.

Відповідно до аналізу характеру й різноманітності природних перешкод, які зустрічаються в різних географічних районах, в кожному . із

них можливі подорожі, категорія складності яких не вища від тієї, що визначена у “Переліку класифікованих туристських маршрутів”.

Категорію складності будь-якого маршруту визначають шляхом Порівняння його з еталонним маршрутом, розробленим для даного географічного району. Різноманітність, технічна складність, характер природних перешкод в подорожі даної категорії складності повинні бути не нижчі, ніж для еталонних маршрутів тієї ж категорії складності в даному географічному районі. Подовження маршрутів при незмінному характері перешкод не може бути підставою для підвищення залікової складності маршруту.

Якщо маршрут прокладено в декількох суміжних географічних районах, то його складність, як правило, не може перевищувати найскладніший для цих географічних районів.

Маршрути туристських подорожей повинні бути безперервними. Розривом маршруту вважається не обумовлене необхідністю перебування в населеному пункті понад дві доби, а також використання механічного транспорту. Маршрутно-кваліфікаційна комісія може дозволити, як виняток, одноразовий короткочасний розрив маршруту з використанням механічного транспорту в межах даного туристського району.

Радіальним виходом вважають зазначену в маршрутній книзі ділянку маршруту довжиною не більше ніж чотири ходових дні з поверненням в початковий пункт. Відстань і природні перешкоди, пройдені в кільцевих радіальних виходах (з поверненням іншим шляхом), зараховують повністю, пройдені в лінійних радіальних виходах (з поверненням тим самим шляхом) – зараховують у половинному розмірі. Прийнята до заліку сумарна відстань радіальних виходів не повинна перевищувати чверті довжини маршруту.

Комбіновані подорожі оцінюють за їхньою сукупною складністю.

Коли подорож поєднує в собі два види туризму, а категорія складності відповідних безперервних ділянок маршруту не нижча від II, то – загальна складність подорожі може бути оцінена на одну категорію вище, ніж складність ділянки з основним способом пересування.

Якщо маршрут за тривалістю й довжиною віднесено до певної категорії складності, але на ньому є перешкоди, що в кількісному та якісному відношеннях значно вищі від середнього рівня даної категорії, його класифікують як ускладнений маршрут цієї категорії. При затвердженні подорожі за ускладненим маршрутом перед туристською групою ставлять підвищені вимоги, що обумовлено Правилами.

Вказані в переліку категорії складності визначені для нормальних літніх і зимових умов.

Тривалість і довжина маршрутів для кожної категорії складності наведено в табл. 1.

1. Категорії складності подорожей визначають з урахуванням кількості та якості природних перешкод відповідно до “Переліку класифікованих туристичних маршрутів” і “Переліку класифікованих перевалів”. Маршрут вважають відповідним класифікованому, якщо кількість природних перешкод і ступінь їхньої складності однакові.

2. Довжина радіальних виходів, що зараховуються, не повинна перевищувати чверті загальної довжини подорожі, наведеної в табл. 1.

3. Довжина маршрутів, де природних перешкод більше, ніж у класифікованих маршрутах, може бути зменшена за рішенням відповідної маршрутно-кваліфікаційної комісії.

Природними перешкодами в пішохідних і лижних подорожах прийнято вважати неминучі на даному маршруті лісові хащі з густим підліском, буреломом, зарості чагарників, болота, переправи, сильно пересічену місцевість, піски, кучугури снігу. тощо. Якщо на маршруті є перевали категорій ІБ і вище або прирівняні до них гірські ділянки, то складність пішохідних подорожей визначають за правилами оцінки складності комбінованих подорожей.

3. Добір туристської групи

Безпосередня підготовка до походу або подорожі починається з комплектування групи. Залежно від її складу вибирають район і маршрут подорожі. При цьому, як правило, всіх учасників об'єднує спільна зацікавленість майбутньою подорожжю. Правильний і ретельний добір групи – одна з основних умов вдалого і безаварійного походу або подорожі.

Як же комплектують туристську групу? Найкраще, коли її основний склад працює на одному підприємстві або навчається в одному закладі. Бажано, щоб члени групи мали приблизно однаковий вік, фізичну підготовку, знання і туристичної навички. Добре, якщо деякі учасники знають дану місцевість.

Для подорожей за маршрутами I категорії складності члени туристської групи повинні мати досвід участі в походах вихідного дня, багатоденних некатегорійних походах і подорожах, для подорожей II, III, IV, V категорій складності учасники повинні мати досвід участі в походах і подорожах не більше ніж на одну категорію нижче від тієї, що планується з даного виду туризму. В походах і подорожах за маршрутами II категорії складності одну третину учасників групи можуть складати туристи з досвідом участі в походах вихідного дня, багатоденних некатегорійних походах і подорожах. В походах і подорожах за маршрутами III категорії складності з пішохідного туризму третину учасників групи можуть складати туристи з досвідом участі в походах і подорожах I категорії складності з даного виду туризму. Якщо турист не брав участі в походах чи

подорожах протягом двох або більше років, він може бути учасником (чи керівником) походу (подорожі) категорія складності яких не вища, від тієї, що була у нього в попередніх походах і подорожах.

У пішохідних походах і подорожах більш як одну третину учасників групи можуть складати туристи з досвідом участі в гірських або лижних походах, категорія складності яких була не більше ніж на одну категорію вищою порівняно з тією, що планується. В лижних походах і подорожах не більш як одну третину учасників групи можуть складати туристи з досвідом участі в гірських і пішохідних походах і подорожах, категорія складності яких була не менше ніж на одну категорію вищою порівняно з тією, що планується.

Учасники походів і подорожей I категорії складності повинні володіти спеціальними знанням і навичками в обсязі початкової туристської підготовки (ПТП), II і III категорій складності – в обсязі середньої туристської підготовки (СТП), IV і V категорії складності – обсязі вищої туристської підготовки (ВТП).

Всі учасники подорожей повинні вміти плавати, знати правила й прийоми рятування потопаючих, уміти подавати першу долікарську допомогу потерпілому. Додержання цих умов – запорука успіху майбутньої подорожі.

Комплектуючи групи пішохідного і лижного туризму, слід пам'ятайте, що група подорожуючих за маршрутами I-II категорій складається, як мінімум із 4 осіб, а за маршрутами III, IV, V категорій складності, як мінімум із 6 осіб. Кількісний склад групи, яка подорожує за маршрутом III і вище категорій складності, не повинен, як правило, перевищувати 12 осіб. Така кількість визначена не випадково. Група з малою кількістю подорожуючих не зможе забезпечити своїми силами відповідних заходів безпеки. Якщо група надто велика (понад 12-15 осіб), подорож ускладнюється: йдучи стежкою або по лижні, розтягується і керівникові важко стежити за учасниками. За таких умов на подолання різних природних перешкод витрачається багато часу, темп руху сповільнюється. Виникають й інші незручності, пов'язані з дисципліною, організованістю, а також побутом похідного життя.

Кількісний склад туристської групи, яка бере участь у поході вихідного дня, некатегорійному поході чи подорожі, має бути не меншим ніж 4 особи і не більшим ніж 50 осіб.

До подорожей за маршрутами I категорії складності допускаються особи віком не менше ніж 14 років, за маршрутами II категорії складності – не менше ніж 15 років. Вік учасників подорожей за маршрутами III категорії складності має бути не меншим діж 16 років, IV категорії – не меншим ніж 18 років і V категорії – не меншим ніж 20 років.

У пішохідних походах і подорожах I категорії складності не більше як одну третину учасників груди можуть складати діти дошкільного віку, які беруть участь в походах і подорожах разом з батьками або близькими родичами.

Готуючись до багатоденного походу або категорійної подорожі, учасники мають чітко розподілити між собою обов'язки.

Керівник походу або подорожі обирається туристською групою й затверджується організацією, що проводить похід або подорож. Він відповідає за підготовку групи й за безаварійне проведення походу або подорожі. Тому керівником має бути найкваліфікованіший і найдосвідченіший член туристичної групи, який має необхідні організаторські здібності та туристичні навички. Він повинен добре знати маршрут, передбачувані місця ночівель, бівуаків, бути стриманою людиною, чуйним товаришем, мати авторитет серед учасників мандрівки.

Перед керівником стоїть відповідальне завдання – згуртувати членів групи в дружний колектив, об'єднати всіх загальними інтересами, єдиною метою. Якщо серед тих, хто рушає в похід або подорож є новачки, керівник має ознайомити їх з традиціями й правилами даного колективу, виявити їхні бажання, здібності, стан здоров'я тощо.

Керівник повинен бути політичне грамотним, культурним, вольовим, начитаним, готовим до захоплюючої бесіди з товаришами, знати історію визначних місць, які зустрінуться в поході або в подорожі, особливості рельєфу місцевості й важкодоступних місць даного району, дати консультацію зі спеціальної фізичної і туристської підготовки. Він зобов'язаний суворо дотримуватися правил безпеки руху, вміти подати необхідну допомогу своїм товаришам, стежити за дбайливим ставленням туристів до природи, тактовним поводженням, з місцевим населенням. Розпорядження керівника є законом для всіх учасників походу або подорожі. Проте й він не має права самовільно, без дозволу маршрутно-кваліфікаційної комісії змінювати склад туристичної групи.

Керівник походу або подорожі зобов'язаний точно виконувати вимоги МКК, викладені в маршрутній книжці.

Керівником походу або подорожі може бути особа, що досягла 18-річного віку, а для подорожі за маршрутом V категорії складності – 20 років. Після закінчення подорожі керівник повідомляє про це організацію, що видала маршрутну книжку, оформляє звіт у відповідності до вимог, подає його до організації, що проводила подорож, і в МКК.

Щоб керувати багатоденним некатегорійним походом, керівник повинен мати туристський досвід участі й проведення походів вихідного дня, багатоденних некатегорійних походів і подорожей. Для керівництва подорожами за маршрутами I-IV категорій складності керівнику необхідний

досвід участі у подорожах, категорія складності яких на одну категорію вища, ніж та, що планується для V категорії складності – участі у двох подорожах цієї категорії складності з даного виду туризму.

Розподіл обов'язків серед інших учасників походу або подорожі проводиться з урахуванням туристичного досвіду членів групи, їх практичних навичок, зацікавленості у виконанні тих чи інших доручень і залежить від кількості туристів у групі. Якщо група велика, можна вибрати заступника керівника, завгоспа, відповідального за ведення щоденника, санінструктора, скарбника, фотографа, відповідального за ремонт спорядження, фізорга тощо. Якщо ж група маленька, то одні й ті самі учасники виконують декілька обов'язків.

Завгосп відповідає за закупівлю продовольства, добір і збереження колективного майна, складання меню тощо. Він одержує напрокат спорядження й розподіляє його між членами групи, веде облік продуктів і спорядження на маршруті, призначає чергових похідної їдальні. Після закінчення походу або подорожі завгосп повертає на базу прокату туристичне спорядження, звітує перед товаришами про витрати. На допомогу завгоспу керівник групи призначає помічників залежно від кількісного складу групи.

Заступника керівника групи обирають у туристських експедиціях і походах школярів. Як правило, це досвідчений турист. Він основний помічник керівника (якщо ж керівник тимчасово відсутній або група на маршруті розділилася, на заступника покладаються обов'язки керівника). Заступник допомагає керівникові проводити виховну роботу серед учасників походу або подорожі, підтримувати належну дисципліну й порядок, проводить роз'яснювальну роботу щодо охорони природи тощо. Він турбується про створення згуртованого колективу, в якому кожен готовий у хвилину небезпеки прийти на, допомогу товаришеві.

Санінструктор обирається з числа тих туристів, які мають медичну освіту. Якщо такого немає, то обов'язки санінструктора бере на себе (краще добровільно) один із членів туристичної групи. До початку походу або подорожі він проходить спеціальну підготовку або одержує кваліфіковану консультацію з питань подання першої долікарської допомоги у разі травм, захворювань чи нещасних випадків, комплектує і зберігає похідну медичну аптечку.

У поході або подорожі санінструктор стежить за дотриманням туристами санітарно-гігієнічних вимог, за станом здоров'я учасників, робить усе для того, щоб не порушувався запланований режим походу або подорожі, подає першу долікарську допомогу. Він також має вказувати, де брати питну воду, де вмиватися, мити посуд.

У великих групах туристів призначають так званого *маршрутника.* Він має при собі карту району подорожі або схему маршруту, компас, циркуль, масштабну лінійку. Під час походу він уточнює, яким шляхом краще добратися до того чи іншого пункту, розпитує в місцевих жителів де краще зробити привал або організувати бівуак, щоб не було труднощів з водою та паливом.

Маршрутник веде журнал, в якому зазначає пункти, пройдені туристами, відстань між ними, перешкоди, які траплялися на шляху, час, витрачений на перехід, а також занотовує різні відомості, що стануть у пригоді тим, хто пізніше подорожуватиме цим маршрутом.

Скарбник збирає гроші з учасників перед походом або подорожжю, оформляє акредитиви, зберігає гроші сам або роздає їх для зберігання туристам. За розпорядженням керівника групи складає кошторис, фінансовий звіт і проводить усі фінансові розрахунки, пов'язані з проведенням і організацією мандрівки.

Фотограф від початку до кінця походу або подорожі відображає на фотоплівці похідне, життя туристичної групи. Як правило, фотографії потрібні для звіту, оформлення вітрин, випуску стіннівки, на пам'ять учасникам.

Відповідальний за ремонт спорядження зберігає ремонтний набір, інструмент і матеріали для лагодження, ремонтує, спорядження сам або з товаришами по туристичній групі.

Вміти розпалити вогнище за будь-якої погоди – в дощ, під час снігопаду, при сильному вітрі – завдання *відповідального за вогнище.* Збирати хмиз, підтримувати вогонь – обов'язок усіх учасників походу або подорожі.

4. Вибір і опрацювання маршруту

При виборі маршруту, крім природних умов географічного району враховують бажання більшості учасників виходячи з їхніх, уподобань, інтересів, туристського досвіду, реальної фізичної і технічної підготовленості, тривалості вільного часу, наявності коштів, спорядження. Маршрут повинен також відповідати меті й основному завданню походу або подорожі.

Маршрут майбутнього походу або подорожі має бути цікавим в пізнавальному плані. Залежно від складу групи, мети й завдань походу або подорожі визначають об'єкти для огляду; історичні місця, пам'ятники архітектури, бойової слави, музеї тощо. Туристи також повинні ознайомитися з життям, традиціями й побутом населення.

Основне завдання туристської мандрівки – сприяння активному відпочинку, зміцнення здоров'я, підвищення спортивної майстерності,

набуття прикладних і спеціальних навичок, огляд визначних туристсько-екскурсійних об'єктів та ін.

При виборі маршруту не забувайте й про пору року, в яку планується похід або подорож. Якщо це рання весна або пізня осінь, коли погода дуже нестійка, бажано, щоб маршрут проходив більш-менш сухими місцями. Жаркої літньої пори здебільшого рухаються лісом, берегом річки, де можна зупинитися для відпочинку. Взимку краще йти на лижах, обабіч доріг, стежками, долинами річок, через перевали, населені пункти, туристські бази.

Маршрути можуть бути **кільцеві, лінійні та радіальні.** Можливе також поєднання кільцевих і лінійних маршрутів з радіальними (так звані лінійно-радіальні або кільцево-радіальні). При кільцевому маршруті початок і кінець його знаходяться в тому самому місці, при лінійному – в різних. Радіальні виходи прокладають, як правило, від основного маршруту для огляду цікавих туристсько-екскурсійних об'єктів, що лежать осторонь основного шляху. При цьому частину спорядження можна тимчасово залишити на зберігання в опорному пункті.

5. Забезпечення безпеки при проведені туристських походів та подорожей.

Найважливішою і складною проблемою туристського походу є проблема забезпечення безпеки подорожей. Нажаль, замість спортивного удосконалювання туризм для деяких закінчується травмами різної ваги, замість оздоровлення деяким приносить захворювання.

Сьогодні проводиться велика робота з профілактики травматизму в туристичних походах та подорожах. Але потрібно врахувати і те, що щорічно на туристські маршрути виходять новачки, що не мають досвіду, навичок і належних знань самостійного туризму, знання небезпек, можливих на туристичних маршрутах, і уміння їх уникати.

Перша міра безпеки в туристському поході - дисципліна. Тому, починаючи з тренувальних походів, необхідно піклуватися про зімкнення і дисципліну туристської групи, тому що низька дисципліна учасників походу – сама грізна небезпека в туризмі. Причиною важких травм є низька відповідальність і погана дисципліна (ігнорування відповідних норм поведінки, недотримання встановлених правил організації походу, пасивне відношення до небезпек на маршруті, безвідповідальність, зневага страховкою та ін).

Недисциплінованість починається ще при підготовці до ходу. Група, переоцінюючи свої можливості, вибирає свідомо складний маршрут, включає до складу осіб, які не мають права брати участь у подорожі даної категорії складності, “прикриваючи” їх помилковими документами,

допускає недбалість у підборі спорядження. Зустрічаються і випадки виходу групи на маршрут без оформлення перших документів, без перевірки готовності групи маршрутно-кваліфікаційними і туристськими контрольно-рятувальними службами.

Недисциплінованість і низька відповідальність проявляються в самовільній зміні затвердженого маршруту. Грубе порушення режиму, графіка руху, контрольних термінів, що також є причиною травматизму в спортивному туризмі. Невиправдана гонка на маршруті приводить до виснаження сил у членів туристичної групи. У результаті цього в них з'являється байдужність до реальних небезпек.

Недопустимо в туристських походах вживання алкоголю. На жаль, у туристських групах воно спостерігається. Це стосується в основному походів вихідного дня і планового туризму на нескладних маршрутах.

Безпека на туристських маршрутах будь-якої складності забезпечується комплексом тактичних і технічних заходів.

ВИСНОВОК:

Існує цілий ряд нормативних документів, для керівництва туристським рухом основні з яких “Закон України про туризм”, “Правила проведення спортивних туристських походів на території України”, ”Перелік класифікованих туристських маршрутів”. А також управлінських організацій, а саме: ФТУ, МКК, КРС, ДСАРСТ, ТК, КК. Основним документом яким керується група на маршруті є маршрутна книжка, правильно заповнювати яку є обов`язком кожного туриста, що дбає за безпеку свою та туристського колективу.

Рекомендована література:

1. Биржаков М.Б. Введение в туризм. – Санкт Петербург: Издательский торговый дом «Герда», 1999. – С. 110-112.
2. Зубалій М.Д., Петровський В.С. Пішохідний і лижний туризм. – К.: Здоров′я, 1984. – С. 43-90.
3. Шиянов Л.П., Рогаткин А.В. Походы выходного дня. – Москва: Профиздат, 1985. – С. 27-57.
4. Організація та методика оздоровчої фізичної культури і рекреаційного туризму: Навчальний посібник / Жданова О.М., Тучак А.М., Поляковський В.І., Котова І.В. – Луцьк: Редакційно-видавничий відділ “Вежа” Державного університету імені Лесі Українки, 2000. – С. 175-233.
5. Пасечный П.С. Путешествуйте на здоровье! – Москва: Знание, 1988. (Новое в жизни, науке, технике. Серия “Физкультура и спорт”, № 7).

6. Смирнов В.И. Зовут дороги дальние. – Москва: Знание, 1988. (Новое в жизни, науке, технике. Серия “Физкультура и спорт”, № 5).
7. Щур Ю.В., Дмитрук О.Ю. Спортивно – оздоровчий туризм: Навчальний посібник.-К.: Альтерпрес, 2003. - 232 с.